

L'assiríoleg Bezold, en un article ja vell de la *Zeitschr. für Assyriologie* vi, 55, trobava *talami* 'intèrpret' en mitanni, la vella llengua pre-semítica de Mesopotàmia, en el S. xv a. C.; em sembla ben concebible que hi hagi relació entre aquest mot mitanni i el *Τελμῆσος* anatoli. Bezold en deduí que l'al. *dolmetsch* 'intèrpret' provenia, no pas del mateix origen que *drogoman*, o *torcimany*, sinó d'aquesta antiga llengua asiàtica: per conducte de l'hongarès *tolmács* (= *tólmáč*) o de l'eslau, on el tipus *tülmäci* apareix en totes les llengües eslaves modernes, i en eslavó de Rússia i Croàcia, si bé no en paleoslau; com que també es troba en llengües turco-tàrtars del Nord (uigur, kazakh etc.), suposava Bezold que havia arribat a l'eslau i hongarès des del mitanni, per conducte turani; i així ho acceptaren Kluge i en general els germanistes; també els eslavistes estan d'acord a relligar els mots eslaus amb els turanis, i molts d'ells (Miklošič, Vasmer etc.) acceptaren l'origen mitanni.

No ens en refiem massa. No crec que es vagi prou segur, en gramàtica comparada turca, ni en l'estudi de la vella llengua anatòlia, perquè tot això es pugui considerar aclarit, ni tan sols segur; i darrerament l'ugrofinista Nemet (1958, segons Trubačev, en la seva trad. de Vasmer, *Et. Slov. Russk.* iv, 72) indica que tot això necessita revisió, nega l'exactitud del mot mitanni, i suggereix procedència turca. Un origen turco-tàrtar és, però, versemblant, en un mot així?

De tota manera el mot alemany és inseparable del grup ugro-eslavo-turc, si bé potser és imprudent negar que hi hagi hagut en alemany menor o major superposició amb el terme semític-irani-bizantí, el qual també apareix com *trágemunt* en un text del S. xii d'a.-al. mj. I, d'altra banda, el nostre tipus cat.-it. *torcimany/manno* circulà en alemany dels Ss. xv i xvi, en les formes *drutzelmann* i *trutschelmann* (Kluge, i Kluge-Mitzka, *Di. Et. Wb.*).

Tampoc pel costat eslau les coses no estan ben aclarides. Car trobo difícil creure que no hi hagi contacte més o menys profund amb el paleoslau *tlükü* 'intèrpret' (trad. *ἐρμηνεύς*), rus *tolk* 'sentit, ús, intel·ligència', *tolkovátii* 'interpretar', rus ant. *tülkü* 'interpretació', que és també ucraïnès i búlgar (si bé no iugoslau ni txeco-polonès: sobre aquests mots eslaus, veg. Vasmer-Trubačev, iv, 71). I es creu que de l'eslau vagin ser preses les formes semblants del leto-lituà, a.-al. mj. [1253 a Livònia] i esc. antic; a aquest mot eslau se li han trobat parents, de forma i sentit, no massa diferents, en irlandès i en sànscrit; i àdhuc afirmen molts que amb això va el ll. *loqui* 'parlar' (suposant que sortís de *lloky-*, cosa que Meillet-Ernout deixa com a dubtosa).

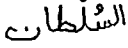
En fi no sé que s'hagi suggerit, però no és absurd suposar que hi pugui haver també alguna relació entre el mot semític i un altre mot eslau d'origen obscur: paleosl. *trügü* 'αγορά', rus *torg* 'comerç, negociació, regateig', *torgi* 'subhasta, venda pública', *torgovátii* 'traficar, comerciar, negociar', *torgóvliá* 'tràfic, comerç, negoci', que és eslau comú: sbcr. *třg* 'plaça', 'mercat', 'mercaderies', txec *trh*, pol. *targ* (també búlgar i es-

lovè) 'mercat': car les idees de 'intèrpret' i 'corredor de comerç' són inseparables (com ja hem vist en italià); es creu que d'aquest mot eslau és manllevat el finès *turku*, i en tot cas l'esc. ant. *torg* 'mercat' (també suec i danès) ha de ser manlleu (vista la *t-*, i no *θ*), però el letó *tirgus* i lit. *tuřgus* es consideren germans de l'eslau (Vasmer-Trubačev iv, 82; Meillet, *Études sur le Voc. du Vieux-Slave*, 239, 244, aquest amb dubte).

Ni Vasmer ni Meillet ni Pok. (silenci en IEW), no gosen suggerir cap enllaç indoeuropeu (i es nega que hi hagi relació amb el nom turco-mongol de la seda); en efecte el mot coincideix amb el paleos. *türgati* i *trézati* 'arrencar' (Pok., IEW, 1073, que hom lliga amb el ll. *tergere* 'eixugar' i gr. *τρώγω* 'jo rosegó'), però semblen idees massa inconnexes. D'altra banda es creu que un mot illiri antic *tergittio* significava «negotiator» (del qual vindrien els NLL *Tergeste* > *Trieste*, i *Opi-tergium*, i hom creu indígena l'alb. *tregë* 'mercat', Gustav Meyer, *IdgFgn.* i, 323-4; Kretschmer, *Glotta* xxii, 102; xxx, 140). No crec, però, que aquests mots o noms illiris estiguin prou aclarits perquè s'hi pugui comptar gaire.

DERIV.: *Atorcimanyar*, supra. *Torsimanyia* 'qualitat de torsimany' (turc. 1388); *torsimanyatge* (*torcimenatge*, S. xv).

1 Fets de 1309, § 247; Casac. (vii, 8.8), imprimeix *Ani ben i soltan* --- *Ani ben e soltan*. Però cal separar i grafiar com ho he fet, tots dos cops, car es

tracta de 'jo sóc el fill del rei', que sona 'ana 'ibnu s-sulṭāni en clàssic, 'an 'iben es-sulṭān en vulgar. — 2 Oranski, *Vvedenie v Iranskuuu Filologiu*, 270.

Torsió, *torsiu*, *torsó*, V. *tòrcer* *Torsol*, V. *terçol* (TRES) *Tort*, V. *tòrcer* i *tord* *Torta*, V. *tòrcer*, *torxa*

TÓRTA, ant. 'mena de pastís', mot antiquat en català, però viu i comú en les altres llengües romàniques (cast., port. i it. *torta*, fr. *tourte* etc.), i ja documentat en llatí tardà, d'origen incert; probablement tret, pel llatí vulgar, del gr. *τῶρτιδιον* 'contracció de τῶ *ἀρτιδιον* 'el panet', diminutiu de *ἄρτος* 'pa', 'un pa', 'una coca'. □ 1.ª doc.: fi S. xv.

La recepta 127 del *Libre del Coc* de Mestre Robert (ex-coiuner de Ferran rei de Nàpols, fill del Magnànim), fi del S. xv, es titula «Una *tórta* a la genova: Ametles --- pinyons --- vellanes --- panses --- dàtils --- pomes --- ous» tot piccat --- «e fes-hi vores com a una panada ---»; i després de tenir-ho al foc «met-hi dins la *tórta* dues onces de sucre e una de canyella --- e coga dues ores, fins que la pasta se partescia de la paella, e lavors és *cuyta*; e trau-la ab un plat, axí com si era una *truyta* de ous» (ed. 1977). La § 137 és «de *tórta* destil·lada: una gallina pendràs --- canyella --- girofles --- sandols --- endfvia, buglosa e borrratges --- en un alembic --- a destillar --- e aquesta *tórta* no se acos-